

Akusaron!

Ang Napulo nga Pinakadaku nga Krimen
ni Rodrigo Duterte

Partido Komunista ng Pilipinas

Hulyo 2021

Akusaron!

Kaundan

Pauna nga pulong	ii
1 Krimen batuk sa katawhan: madamuan nga pagpamatay	1
2 Krimen sa gera	3
3 Kriminal nga pagpatumbaya kag pag-abuso sa awtoridad sa panahon sang pandemya	6
4 Pagsabotahe sa ekonomya	9
5 Pagtraidor	13
6 Paghari sa ismagling kag baligyaanay sang iligal nga droga	16
7 Paggamit sa AFP kag PNP bilang pribado nga armi	19
8 Korapsyon kag kagarukan	21
9 Pagbasura sa sugilanon pangkalinungan, <i>red-tagging</i> kag <i>terrorist-labeling</i>	24
10 Henosidyo batuk sa pumuluyong Moro	26

Pauna nga pulong

SA ulihi nga tuig ni Rodrigo Duterte sa poder, nagaatubang ang pumuluyo sa mabaskog nga hangkat para sukton kag pasabton siya kag ang iya mga upisyal kag heneral sa tanan nila nga mga krimen sa banwa.

Wala tupong nga kahalitan sa kabuhi kag pangabuhian sang pumuluyo ang gindulot sang lima ka tuig niya nga pagpungko sa poder. Sandig sa iya mga mandu, pila ka pulo ka libo ang ginpatay sang iya mga armadong pwersa. Gintapna niya ang tanan nga nagabalabag sa iya ambisyon nga mangin diktador kag ginpaidalom sa daw layi militar ang bug-os nga pungsod. Gingamit niya ang pandemya nga Covid-19 para labing pabaskugon ang tiraniko niya nga pagginahum.

Subong pa lang, maathag na ang pagkapyot ni Duterte sa poder lampas sa 2022. Ginahanda na niya ang bilog nga makinarya sang estsdo agud dayaon kag agawon ang nagahilapit nga eleksyon. Pananglitan mabudlayan nga himuon sa atubang sang daku nga pagpamatuk, permi nga nakahanda ang reserba nga tikang nga ipapanaog ang pasistang diktadurya bilang ulihi nga akto sang desperasyon.

Kinahanglan nga tum-ukan na ang pagtapos sa iya—sa porma sang pagparesayn sa pwesto, pagpatalsik o sa eleksyon sa 2022—ang pinakagilayon nga katungdanan sang tanan nga mga demokratikong pwersa para makabawi ang pumuluyo kag pungsod sa maduguon, mapiguson kag mapanghimulos niya nga paghari.

1. Krimen batuk sa katawhan: madamuan nga pagpamatay

GINATANTYA nga ara sa 27,000 tubtob 30,000 ang ginpatay sa idalom sang “gera kontra-droga” ni Duterte halin Hulyo 1, 2016 tubtob Marso 16, 2019. Direkta nga ginsulsulan ni Duterte ang mga pulis nga patyon ang mga ginasuspetsahan nga siling niya wala sang kinamatarung nga mabuhi. Ginkuhaan niya sang salabton ang mga pulis kag ginsiling nga pagaluwason sila sa anuman nga kriminal nga salabton.

Ini ang basehan sang tikang sang prosekyutor sang International Criminal Court (ICC) para kasuhan si Duterte sang krimen batuk sa katawhan. Sangkatlo sang mga kaso ginhimo sang mga operatiba sang Philippine National Police (PNP) kag ang nabilin sang mga grupong vigilante nga nakapadron sa Davao Death Squad nga ginapatihan gintukod kag ginapadala-gan man sang mga pulis.

Nagpangayo sang awtorisasyon sang Hunyo 14 ang prosekyutor sang ICC para lubos nga imbestigahan sang mga pagpatay kag mga kaso sang tortyur kag pagpaantus sa mga biktima. Kon aprubahan sang mga husgado sang korte, mahimo nga suguran subong nga tuig ang imbestigasyon kag tapuson sa 2022. Ang tikang nga ini amo ang bunga sang petisyon batuk kay Duterte nga ginpasaka sang anum nga kadugo sang walo ka biktima sang 2018.

Dugang diri ang mga kaso sang pagpamatay sang 2020 nga suno sa Human Rights Watch nagdoble sa kasagsagan sang pandemya. Sandig sa upisyal nga report sang PNP, abereyds nga 39 ang namatay sa “gera kontra-droga” kada bulan halin Abril tubtob Agosto.

Luwas sa direkta nga mga biktima, ginatantya nga nagalabot sa 60,000 tubtob 100,000 kababainhan ang nabalo kag bata nga nailo dulot sang “gera kontra-droga”. Madamo sa bata nga ini ang napilitan nga magtrabaho o magsulod sa mga anti-sosyal nga mga aktibidad para mabuhi.

Sentro sang administrasyong Duterte ang “gera kontra-droga”. Para hatagan-rason ang kampanya, ginpadaku niya ang

Akusaron!

numero sang mga nagagamit sang ilegal nga droga halin 1.8 milyon pakadto 3-4 milyon. Ginbwelo ang kampanya sang sadto hepe sang PNP, nga subong senador, nga si Ronald de la Rosa, sa ginatawag Operation Double Barrel kon sa diin mayor nga bahin ang “Oplan Tokhang”.

Ginmandu ni Duterte ang paghimo sang mga listahan sang mga nagaduso kag nagagamit sang droga sa lebel sang barangay kag ginmandu ang “paglimpyo” sa mga ini. Ginhimo ang madamuan nga pagpatay sa tabon sang mga operasyon “buy-bust”, pagpamalay-balay kag tsekpoynt nga ginakoordina sa lokal nga mga konseho sa barangay. Sa una nga tatlo ka bulan sang kampanya, ginatantya nga 3,000 ang ginpatay. Sandig sa report sang PNP mismo, nagalab-ot sa 33 ang ginpatay kada adlaw sa una nga duha ka tuig sini. Mayorya sa ila kalalakihan halin sa mga imol nga komunidad nga kuno nagbato.

Sa isa ka report sang Reuters sang 2017, ginbuyagyag sang ila mga operatiba ang paghatag sang PNP sang tubtob ₱40,000 nga padya kada target. Kabahin kuno sang mga operasyon ang pagtanum sang ebidensya. Sa imbestigasyon sang Office of the High Commissioner for Human Rights sa pareho nga tuig, nausisaan nga isa gid lang ang *serial number* sang pila ka pusil nga nakuha sa eksena sang mga “nagbato” sa nagkalainlain nga lugar.

Sa mga gin-imbestigahan sang ICC, ang kaso pa lang sang 17-anyos nga si Kian de los Santos ang may nalab-ot nga husga sa korte. Nagabalibad ang PNP nga imbestigahan, kasuhan o kuhaon sa pwesto ang iban pa nga nadalahig. Pareho nila, nagabalibad nga magpaimbestiga si Duterte nga nagahingalit sa proteksyon sang iya pagka presidente para maglikaw sa prosekusyon.

2. Krimen sa gera

SA tabon sang “gera kontra-terorismo”, direkta nga ginmandu ni Duterte sa mga suldado kag pulis ang mga pagpamatay kag mga pag-atake sa mga aktibista, mga konsultant sang National Democratic Front of the Philippines (NDFP), mga sibilyan kag bug-os nga komunidad, baliskad sa internasyunal nga layi sa gera nga nagahatag-proteksyon sa mga indibibwal nga indi direkta nagapasakup sa armadong in-away.

Ginhimo ang mga krimen sa gera sa balayon sang AFP Development Support and Security Plan Kapayapaan kag AFP-PNP Joint Campaign Plan Katatagan nga nagtarget nga “lutuson ang mga pwersa sang BHB” sa katapusan sang 2019 kag sang wala matabo, sa 2022.

Nagdeklarar si Duterte sang todo-todo nga gera kon sa diin ginmandu niya ang pagpatay sa mga “rebelde”, nga gingamit sang AFP kag PNP nga lisensya para patyon ang mga aktibista nga ginasing nila “armado” kag “nagbato”. Ginpaidalom niya ang mga barangay sa “hamlet” o pagkontrol sang militar sa populasyon kag gin-okupar sang iya mga suldado ang ginatos nga barangay.

Suno sa pinakaulihi nga report sang grupong Karapatan, nagalab-ot na sa 1,018,508 indibidwal ang nadokumento nga mga biktima sang nagkalainlain nga paglapas sa tawhanon nga kinamatarung sa todo-todo nga gera halin sang magpungko bilang presidente si Duterte sang Hulyo 2016 tubtob Disyembre 2020. Lakip sa ila ang 376 biktima sang ekstrahudisyal nga pagpatay, 488 tuyo nga pagpatay, 18 pwersahan nga pagkadula, 3,675 nga pag-aresto kag/o detensyon, kag 3,349 nga peke nga pagpasurender.

Halos katunga sa mga biktima (457,696) mga bakwit nga madamuan nga naghalin sa tagsa-tagsa nga komunidad du-lot sang mabaskog nga operasyong kombat kag saywar sang militar. Naglab-ot man sa 372,629 ang apektado sang mga pagpamomba kag pagpanganyon sang militar. Sining una nga tunga sang 2021, nalista sang Ang Bayan (AB) ang dugang

Akusaron!

nga 16,845 sang mga paglapas sa tawhanon nga kinamatarung, lakip ang 16 indibidwal nga ginpatay, kag 201 gin-aresto.

Natabo sa idalom ni Duterte ang serye sang madamuan nga pagpamatay sang gintingub nga mga pwersa sang suldado kag pulis pareho sang Bloody Sunday sa Southern Tagalog (Marso 7); masaker sa mga Tumandok sa Tapaz, Capiz (Disyembre 2020); separado nga pagpatay sa 14 nga sibilyan sa isla sang Negros (Marso 2019); kag masaker sa 9 nga mangunguma sa Sagay, Negros Occidental (Oktubre 2018).

Sa mga baryo nga okupado sang militar, arbitrario nga ginapapanaog ang layi militar kon sa diin ginapatuman ang mga pag-istrikto, wala sang mandamyento nga pagpanghalughog, pwersahan nga pagpasurender, kag pagkontrol sa hulag, pangabuhian kag komersyo sang mga residente. Sini lamang nga tuig, nakalista na ang AB sang nagkalainlain nga tipo sang mga atake militar sa indi magnubo sa 610 barangay sang 321 banwa sa 65 prubinsya sa pungsod. Madamo pa nga kaso sa kaumhan ang wala nareport kag nadokumento dulot sang kabaskog sang mga operasyong militar, ilabi na sa Mindanao.

Lakip sa mga erya nga nakalista sang pinakamabaskog nga pag-atake ang mga rehiyon sang Bicol, Negros Island kag Eastern Visayas nga sakup sang Memorandum Order 32 nga ginpagwa ni Duterte sang 2018 nga direkta nagdeploy sang dugang nga mga batalyon sa amo nga mga lugar. Ginpabaskog man sang rehimen ang atake militar sa komunidad sang mga Lumad sa Mindanao, mga Tumandok sa Panay, kag mga Dumagat sa Southern Tagalog. Kabahin sini ang pagpasira sa indi magnubo sa 176 eskwelahang Lumad sa nagkalainlain nga prubinsya sang Mindanao.

Ginhimo nga polisiya ni Duterte kag sang AFP ang pwersahan nga “pagpasurender” sa pila ka pulo ka libo nga sibilyan nga gin-akusahan nila nga mga katapu ukon tagasuporta sang BHB. Sa sulod sang 2020, ginpagwa sini nga 7,615 Pulang hangaway, milisya kag mga katapu kuno sang tago nga mga organisasyon ang “nagbalik loob sa gubyerno”. Sa aktwal, halos tanan nga mga ginparada sang militar amo ang bug-os nga mga komunidad nga pwersahan ginpasurender ukon indi gani gintiplang kabaylo sang pondo sa idalom sang Enhanced Comprehensive

Akusaron!

Local Integration Program (E-CLIP) kag sang Barangay Development Program sang NTF-ELCAC.

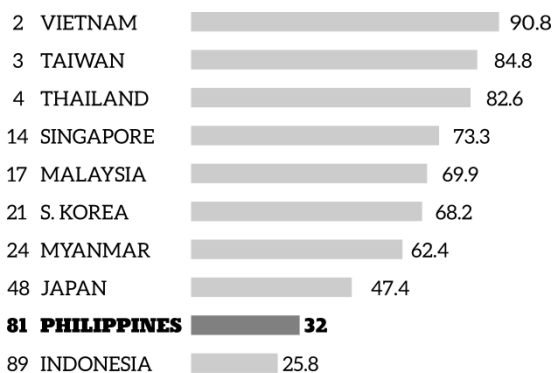
3. Kriminal nga pagpatumbaya kag pag-abuso sa awtoridad sa panahon sang pandemya

KRIMINAL nga pagpatumbaya sa ikaayong lawas sang pumuluyong Pilipino ang militarista kag palpak nga sabat ni Duterte sa pandemya nga Covid-19. Bisan nahibaluan na sang bilog nga kalibutan ang paglapta sang Covid-19 sa China kag natukiban nga nakasulod ang pila nga nalatnan sa pungsod sang Enero 2020 ginpakagamay gihapon niya ang katalagman nga ini. Halin Disyembre 2019 tubtob Pebrero 2020, naglab-ot pa sa 500,000 turista nga Chinese ang gintugutan niya nga magsulod sa Pilipinas nga wala sang nagakaigo nga pagkwarantina. Ginpadayon niya ang pagbalewala tubtob Marso 2020, kon sa diin nagsugod ang gulpehan kag arbitraryo nga pagpapanaog sang *lockdown*—ang pinakamadugay sa bilog nga kalibutan.

Sang Abril 2020, ginbutang sang Oxford Government Response Tracker ang *lockdown* sang Pilipinas sa pinakaistrikto nga 100%. Ginakinaiyahan ini sang pagsira sang mga negosyo kag eskwelahan kag pwersahan nga pagpabilin sa mayorya nga pumuluyo sa ila mga balay. Sa panahon nga ini, nagplastar ang PNP sang masobra 1,500 tsekpyont nga gintawuhan sang 15,000 pulis para ipatuman ang *curfew*, punggan ang paghulag sang mga tawo kag ikulong sila sa ila mga balay. Maluwas sa nagdulot ang mga ini sang perwisyo, indi magnubo sa tatlo ang ginluthang sa mga tsekpyont sa Bulacan, Maynila kag Agusan del Sur, bangud kuno sa paglapas sa mga restriksyon.

Mga retiradong heneral ang gintalana ni Duterte sa gintukod niya nga *task force* nga nagadumala sa matag-adlaw nga sabat sang rehimen sa pandemya. Sila ang ara sa likod sang mga polisiya nga arbitraryo kag lapas sa basehan nga mga kinamatarung. Ginatos ang dululungan nga gin-aresto kag gin-pabudlayan sa nagkalainlain nga porma sang mga “silut” kag pagpakahuya pareho sang pagbulad sa adlaw, pagpa-ehersisyo, pagbutang sa mga kulungan nga para sa ido, pagpahublas kag iban pa. Sining Abril, napatay ang isa ka lalaki pagkatapos mag-agi sa mabug-at nga pagsilut sang mga pulis sa Cavite.

Akusaron!

Ginkuhaan: Lowly Institute, Marso 13, 2021

Ranggo sang Pilipinas kumparar sa mga pungsod sa Asia, suno sa pagtuon sang Lowly Institute sa maayo nga pag-atubang sa pandemya. Nakabase ini sa datos sang una nga bahin sang Marso 2021. (Ginkuhaan: Lowly Institute, Marso 13, 2021)

Isa ka tuig kag tunga sa idalom sang pandemya, isa ang Pilipinas sa may pinakapalpak sa halambalanon nga pagpu-gong sa paglapta sang bayrus, pagtaas sang kapasidad sang sistema sa ikaayong lawas, pagpatuman sang mga basehan nga tikang pareho sang lapnagon nga *testing*, pagkwarantina kag *contact tracing*. Sining Hulyo, ara sa 75% gihapon ang pag-istrikto sang *lockdown* sa pungsod, kumparar sa kadam-an nga ara sa 50%-70% na lang. Sa pihak sini, ika-81 ang Pilipinas sa 102 pungsod sa listahan sang Lowly Institute base sa kabilugan nga pag-atubang sa pandemya. Ika-82 naman ini sa 83 pungsod nga ginrebyu sang Bloomberg sa mga pungsod nga may kapasidad nga magbawi halin sa hagmak nga ekonomya kag sistema sa ikaayong lawas. Para sa 2021, ₱4.7 bilyon lang ang gintigana nga badyet para pataason ang kapasidad sang sistema sang pangpubliko nga ikaayong lawas sa baylo nga ₱45 bilyon nga ginapangayo sang DoH.

Napun-an sang anomalya kag alegasyon sang korapsyon ang mga kontrata sa pagsiguro kag pagbakal sang mga bakuna. Halin Marso 1 tubtob Hulyo 7, ara sa 8.36% pa lang sang popu-lasyon ang nabakunahan sang isa ka dosis kag 2.7% ang naka-baton sang duha ka dosis bangud sa kahinay sang pagbakuna kag kakulangon sang suplay.

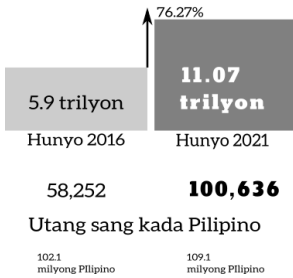
Akusaron!

Ikaduha ang Pilipinas sa Indonesia sa may pinakamataas nga tantos sang napatay sa kada isa ka milyon nga populasyon sa Southeast Asia. Halin nga nagsugod ang pandemya tubtob Marso, halos 1.5 milyon na ang nalatnan kag 26,000 na ang napatay. Isa sa labing naigo ang mga mamumugon sa ikaayong lawas.

4. Pagsabotahe sa ekonomya

GINBANGKAROTE ni Rodrigo Duterte ang ekonomya sang Pilipinas kag ginlubong sa utang kag pag-antus ang pumuluyo. Pinakamalala ang nangin epekto sini sa tunga sang pagpanghalit sang pandemyang Covid-19 sang nagligad nga tuig. Bangud sa tuman nga pagsalig niya sa pa-sistang *lockdown* kag palpak nga pagsabat sa pandemya, minilyon nga Pilipino ang nawad-an sang trabaho kag palangitan-an. Dugang nga paantus ang mga polisiya nga neoliberal nga ginratsada sang rehimen para todo nga ibukas ang ekonomya sa dumuluong nga pagpandambong.

Utang sang pungsudnong gubyrerno sa idalim sang rehimen Duterte

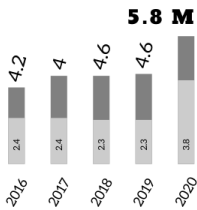
Pinakamadasig sa kasaysayan sang Pilipinas ang pagsumpit sang utang sang pungsod sa nagtaliwan nga lima ka tuig sa idalim sang rehimen Duterte.

Sang 2020, nagsadsad sang 9.5% ang *gross domestic product* (GDP) sang pungsod—pinakamalala halin sa dekada 1940—dulot sang ginpapanaog nga *lockdown* kag kawad-on sang pangpasikad nga ayuda. Sa tantya sang Ibon Foundation, nagalab-ot sa ₱4 bilyon kada adlaw ang nadula sa ekonomya sang Pilipinas bangud sa mga restriksyon. Dugang sang Ibon, antes pa man ang pandemya, panubo na ang padron sang GDP sang Pilipinas, halin 7.1% sang 2016 pakadto 6.1% sa 2019.

Ginmasaker ni Duterte ang minilyon nga trabaho. Sa kasagsagan sang pandemya sang Oktubre 2020, 9.6 milyon ang nawad-an kag nabuhinan sang trabaho, pinakamadamo sa impormal sektor. Nagtaas pa ini sa 10.5 milyon sang Enero 2021. Suno sa datos sang gubyrerno, ara sa 3.8 milyon mamumugon nga Pilipino ang wala pa gihapon sang trabaho kag ginatantya nga ara sa 10.4 milyon ang ku-lang o *part time* lang ang trabaho pag-abot sang Hunyo subong nga tuig. Tuman kagamay ang gintalana nga ayuda ni Duterte

Akusaron!

para sa mga nawad-an sang trabaho (P5,000), pati na sa 1.6 milyon *overseas Filipino workers* nga nagpauli sa pungsod halin sang nagligad nga tuig (P10,000).

Masaker sa trabaho. *Minilyon ang nadulaan sang trabaho sang 2020. Nagtimbuok ini sa 14 milyon sa lockdown sang Abril, kag ginatantya 5.8 milyon sang Oktubre.*

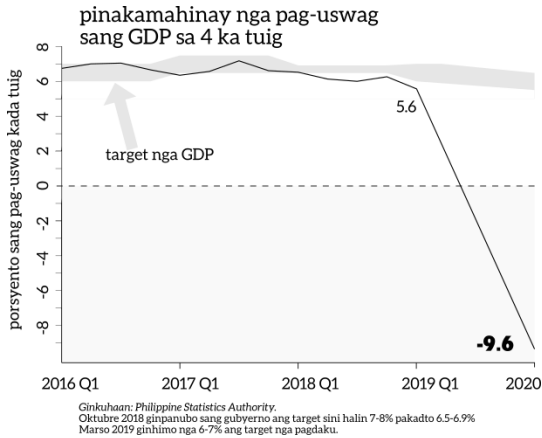
Sobra-sobra ang pagpangutang ni Duterte para pondohan ang mga programa sini, nagapanguna ang ambisyoso nga programa pang-imprastruktura nga Build, Build, Build. Sa sulod lang sang lima ka tuig, nagdoble halos ang pangpubliko nga utang halin P5.9 trilyon o P58,252 kada Pilipino (Hunyo 2016) pakadto sa P11.07 trilyon o P100,636 kada Pilipino (Hunyo 2021). Sa pihak sini, P665.7 bilyon lang ang gintalana nga pondo para sa pagbakal sang bakuna, ayuda, pautang kag iban pang serbisyo, kag P497 bilyon pa lang ang aktwal nga ginpagwa sa pungsodnon nga pondo.

Bangud wala-untat ang pagpangutang ni Duterte, pabug-at nga pabug-at ang ginapas-an subong sang banwa para sa pagbayad-utang. Sining tuig, nagtigana ang rehimen sang P1.704-trilyon nga pondo ang para pangbayad sa utang sang gubyerno (P531.56 bilyon sa interes kag P1,262 bilyon sa prinsipal), 72% mas mataas kumparar sa P1,005.29 bilyon nga (P420.96B sa interes, P584.32 bilyon sa prinsipal) nga gintalana sang 2020.

Sa umpisa pa lang sang termino ni Duterte, ginpapanaog na niya ang paantus nga buhis nga gintawag nga TRAIN Law nga nagdugang sang buhis sa konsumo kag langis nga nagresulta sa pagtaas sang presyo sang mga nagapanguna nga balaklon. Sa tunga sang pandemya, ginpapanaog niya ang dugang nga 10% buhis ang gina-import nga krudo nga langis kag ang mga gamay nga negosyo sa internet. Plano pa subong nga magpapanaog sang buhis sa mga serbisyo nga *online* kag iban pang produkto nga pagkaon. Samtang gindugangan ang buhis sa ordinaryo nga pumuluyo, ginbuhinan man halin 30% pakadto sa 20% ang buhis nga ginabayaran sang daku nga korporasyon paagi sa Corporate Recovery and Tax Incentives for Enterprises

Akusaron!

o Create Law nga ginratsada sang 2020, katumbas sang ₱133 nga buhin sa ginakulekta nga buhis nga dugang sa kita sang mga daku nga kumpanya.

Sa mandu ni Duterte, ginratsada sa Kongreso ang mga tikang para sa pagbag-o sang konstitusyon para ipasulod diri ang mga polisiya nga neoliberal kag hatagan-dalan ang 100% dumuluong nga pagpanag-iya sa mga duna nga rekurso, pang-publiko nga yutilidad, institusyon pang-edukasyon, masmidya kag iban pa.

Ginaduyog man ni Duterte ang mga neoliberal nga pag-amyenda sa Public Services Act (PSA), Foreign Investment Act (FIA), kag Retail Trade Liberalization Act (RTL). Nauna na nga ginpasar sa ikaduha nga pagbasa sa Manubo nga Panalagan sang Marso 2020 ang pagkuha sang transportasyon, telekomunikasyon kag iban pang sektor sa listahan sang sektor nga dapat kontrolado sang mga Pilipino. Pasado man sa ikatlo nga pagbasa ang FIA kag RTL nga nagatuyo nga iliberalisa ang sektor sang dumuluong nga negosyo kag pag-retail.

Dalayon nga ginapatay ni Duterte ang produksyon sang palay paagi sa Rice Liberalization Act sang 2018. Ang pagbaha sang imported nga bugas nagresulta sa pagbaha sang imported nga bugas kag pagkadula sang ₱90 bilyon sa kita sang mga

Akusaron!

mangunguma.

Ginapatay man ni Duterte ang lokal nga produksyon sang karne nga baboy sa pagmandu sang liberalisasyon sa pag-import sining 2021 halin 54,210 metriko tonelada (MT) pakadto 254,210 MT, sa tabon sang pagkontrol sa presyo sang lokal nga karne.

5. Pagtraidor

GINTRAIDURAN ni Duterte ang pungsodnon nga soberanya sang Pilipinas sa pagsurender niya sa mga teritoryo sini lunsay sa US kag China.

Ginpahigad ni Duterte ang kadalag-an sang Pilipinas sa reklamo batuk sa China sa Permanent Court of Arbitration sang 2016 nga nagakilala sa mga teritoryo nga sakup sang Pilipinas sa idalom sang United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS). Ginpahanugutan niya ang China nga maghimo sang mga artipisyal nga isla sa kadagatan nga sakup sang *exclusive economic zone* (EEZ) kag *extended continental shelf* sa Pilipinas. Nakatukod na ang China sang pito ka pasilidad militar kon sa diin nakapwesto ang ila mga suldado kag hinganiban. Sang 2017, ginatanya nga indi magnubo sa 16,000 ek-tarya sang mga bahura ang ginguba sa mga reklamasyon sini.

Lokasyon sang mga artipisyal nga isla kag pasilidad militar sang China sa WPS

Kagitingan Reef
Calderon Reef
Burgos Reef
Mabini Reef
Panganiban Reef
Zamora Reef
McKenna Reef

Ginbale-wala ni Duterte ang permanente nga presensya sang mga barkong milisya nga Chinese sa nagkalainlain nga bahin sang West Philippine Sea (WPS). Sining Hunyo 20, may 238 nagkalainlain nga klase nga barko sang China sa EEZ sang Pilipinas. Sang 2019, ang nagkulob nga bangka nga GemVer ginbayaan sang nakabunggo nga barkong Chinese. Ginpahanugutan man niya nga mangisda ang mga Chinese sa kahalitan sang mga lokal nga mangingisda. Ginatantya nga ₱1.3 trilyon nga kantidad sang suplay sang isda kag ibang resorsang dagat sang Pilipinas ang ginkuripon sang mga barkong Chinese. Bangud diri, nagalab-ot sa 627,000 mangingisda ang nadulaan sang trabaho kag nagtibusok sang 70% ang kita sang mga mangingisda sa Zambales nga indi makapangisda sa Panatag Shoal (Bajo de Masinloc).

Sa pihak nga bahin, ginanegosyo ni Duterte ang soberanya sang pungsod sa US. Nagpakuno-kuno siya nga igabasura ang Visiting Forces Agreement (VFA) halin Pebrero 2020 para

Akusaron!

makapuga sang dugang nga ayuda militar halin sa US. Umpisa 2015, nagalab-ot na sa masobra ₱48.6 bilyon (\$1 bilyon) ang kabilugan nga kantidad sang mga kagamitan militar ang ginbali-gya kag ginhatag sang US sa pungsod. Lakip diri ang ginpang-bakal nga helikopter nga Black Hawk, anum nga Super Tucano nga eroplano panggera, isa ka C-130H Hercules Aircraft (₱1.54 bilyon), mga bomba, masinggan, armalayt kag iban pang kagamitan.

Ginpadayon ni Duterte ang pagpatuman sang EDCA (Enhanced Defense Cooperation Agreement) kag pahanugutan ang US nga padayunon ang pagtukod kag paggamit sang mga bilding kag pasilidad sa mga engklabo nga ara mismo sa sulod sang mga kampo sang AFP nga pagatambakan sang mga armas panggera sang US. Sa tabon sang “gera kontra-terorismo” sa Marawi sang 2017, ginhatagan-dalan niya ang paglunsar sang Operation Pacific Eagle-Philippines sang US kag permanente nga pagpulisyon sang mga espesyal nga operatiba sini sa sulod sang pungsod.

Ginhatagan-dalan man ni Duterte ang plano sang Bureau of Conflict and Stabilization Operations sang US State Department sang Hunyo 2020 nga ilunsar ang tatlo ka tuig nga programa nga “kontra-terorismo”. Nakatumod ang programa nga ini sa paglunsar sang mga operasyon sibil-militar sa pili nga lugar sa Mindanao sa balayon sang “whole-of-nation approach”. Indi malayo nga magpasugot man siya sa anuman nga ginapan-gayo nga teritoryo sang US sa idalom sang Pacific Deterrence Initiative sang US Indo-Pacific Command.

Ginpahanugutan man ni Duterte ang tuigan nga paglunsar sang *war exercise* sang US sa Pilipinas, lakip ang pinakadaku sang 2019 kon sa diin 3,500 suldado nga Amerikano ang nagpa-

Mga kampo sang AFP nga may pasilidad sang militar sang US

Cesar Basa Air Base (Pampanga)

Fort Magsaysay Military Reservation (Nueva Ecija)

Lumbia Air Base (Cagayan de Oro)

Antonio Bautista Air Base (Palawan)

Benito Ebuena Air Base (Mactan, Cebu)

Ang mga pasilidad militar sang US sa mga kampo nga ini sang AFP gintukod sa idalom sang kasugtanan nga EDCA. Suno kay Duterte, may mga nakadeposito man nga mga armas sang US sa anay Subic Naval Base sa Zambales.

Akusaron!

sundayag sa pungsod. Sang 2020, ginhusgahan nga wala sang sala kag ginhilway ni Duterte si Joseph Scott Pemberton, ang Amerikano nga suldao nga nahusgahan nga may sala sa pagpatay kay Jennifer Laude sang 2014 kag ginpahanugutan nga makabalik sa US.

6. Paghari sa ismagling kag baligyaanay sang ilegal nga droga

Ginpaidalom ni Duterte sa iya kontrol kag paghari ang ismagling kag lokal nga baligyaanay sang ilegal nga droga. Nagaluhod sa iya subong ang pinakadaku nga sindikato kriminal sa Pilipinas. Sa nagtaliwan nga lima ka tuig, labi nga nagalapnag ang *shabu* sa pungsod.

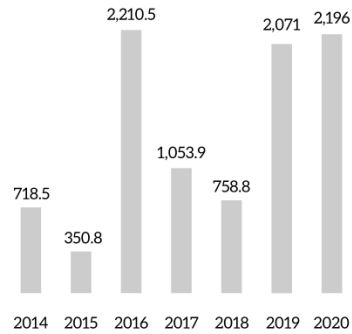
Gingamit niya ang PNP sa iya “gera kontra-droga” agud samaron ang operasyon sang mga sindikato kriminal nga indi magduko kag magpaidalom sa iya kagamhanan. Ginsentralisa ni Duterte ang pagsuplay sang ilegal nga droga kag tanan dapat sa iya magkuha.

Sa idalom ni Duterte, labi pa nga nagalapad ang operasyon sang internasyunal nga sindikato sang ilegal nga droga. Sa report sang United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) sang 2019, nagtaas ang bolyum sang nadakpan nga *shabu* sa pungsod halin sa abereyds nga 89 kilo kada bulan sang 2014-2015 pakadto 143.95 kilo kada bulan sa 2016-2019. Kadungan sini, nagnubo kuno ang abereyds nga presyo sang *shabu* halin \$164 kada gramo sang 2016 pakadto \$136 sang 2019. Suno sa upisyal sang ahensya, pamatuod ini nga may sobra nga suplay sang droga sa pihak sang nagadaku nga bolyum nga nadakpan sa pareho nga panahon. Gamay nga nagtaas ang presyo sang *shabu* sa 2020, nga ginsigahum sang UNODC nga temporaryo lang kag bunga sang mga restriksyon sa pandemya.

Pulu-panahon, nagapasikat ang PNP kag kuno nakadakup sang mga daku nga bolyum sang *shabu*. Halimbawa sini ang reyd sa isa ka apartment sa Makati City sang Nobyembre 2019 kon sa diin nakatambak ang 370 kilo nga *shabu* nga nagabalor sang 2.7 bilyon. Pero sa imbestigasyon mismo sang PNP, mga salin na lang ini bangud nakagwa na ang kadam-an nga suplay. Sang 2018, nabalita nga nakadakup man ang mga pulis sang 4.3-bilyong balor sang *shabu* sa isa ka piyer sa Maynila. Pero sa masunod nga adlaw, natukiban sa iban nga bodega ang wala sang unod na nga mga ginkargahan sang mas daku nga bulto sang droga nga ginatantya nagabalor sang 11 bilyon.

Akusaron!

Nakumpiska nga shabu sa Pilipinas (kg)

Ginkuhaan: UNODC Synthetic Drugs in East and Southeast Asia, Mayo 2020 kag Mayo 2021

Suno man sa 2021 US International Narcotics Strategy Report, daku nga bahin sang lokal nga ginakonsumo nga *shabu* ginasuplay sang mga internasyunal nga sindikatong Chinese. Luwas sa iligal nga pagpasulod sang *shabu* para sa lokal nga baligyaanay, ginagamit man sang mga sindikato sa China ang Pilipinas nga alagyan sang mga kemikal kag materyal sa paghimo sang *shabu* padulong Thailand kag Myanmar, kon sa diin nakabase ang mga daku nga pasilidad para sa produksyon sini.

Ginapalusot ang bulto sang iligal nga droga kag materyal para diri sa mga erport kag piyer sang pungsod sang mga upisyal sa Bureau of Customs (BoC) nga ginpwesto ni Duterte. Sang 2019, ginkasuhan ang sadto hepe sang ahensya nga si Nicanor Faeldon kag 11 pa nga upisyal sang pagpasulod sang *shabu* nga nagabalor sang 6.4 bilyon. Sa pareho nga tuig, nangin sentro sang imbestigasyon sang Senado mismo ang anak ni Duterte nga si Paulo kag umagad nga si Manases Carpio (bana ni Sara) angut sa ismagling sang droga sa Davao.

Direkta nga ginapaburan kag ginahatagan-proteksyon ni Duterte ang mga daku nga *drug lord* nga direkta nga nakaangut sa iya. Lakip diri si Peter Go Lim, kuno isa sa tatlo nga pinakadaku nga *drug lord* sa pungsod, nga personal nga nakigpulong sa iya sa Malacañang sang Davao sang 2016. Wala

Akusaron!

sapayan nga may mandamyento de aresto halin pa 2018, bisan kis-a wala siya makita sang mga pulis kag nabalita pa nga nakagwa na sa pungsod subong nga tuig.

Sang 2018, masobra 40 upisyal sang Philippine Drug Enforcement Agency ang ginpahalin sa pwesto, wala bisan isa sa ila ang ginkasuhan, ginhusgahan o nakulong. Sang ginsaylo si Faeldon sa Bureau of Corrections sang 2019, ginhilway niya ang indi magnubo sa pito ka *drug lord* nga nakahunong sa National Bilibid Prison. Masobra 48 man ang ginhilway sa panahon sang pandemya sa tabon sang “pagpahalog” sang mga kulungan.

7. Paggamit sa AFP kag PNP bilang pribado nga арми

GINGAMIT ni Duterte ang militar kag pulis bilang iya pribado nga арми kag instrumento sa malaparan nga kampanya sang pagpamatay kag pagpigog sa pumuluyo, kag ginsandigan para itrensera ang iya nga paghari. Ang PNP kag AFP ang pangunahon nga haligi sang iya nga tiraniya.

Ginpili ni Duterte sa iya nga gubyrno ang mga retirado nga heneral sang AFP kag PNP, labi na ang mga daan nga nades-tino sa Davao. Indi magnubo sa 12 daan nga heneral ang ara sa kabinete, maluwas pa sa mga gintalana kag nabutang sa manubo nga pusisyon. Sang 2019 nagalab-ot na sa 400 ang daan nga suldado kag pulis ang ginpili sa nagkalainlain nga ahensya. Ginpuno niya sang mga upisyal kag tinawo sang AFP ang Bureau of Customs kag Bureau of Corrections nga may klaro nga katuyuan nga kontrolon ang pagsulod sang iligal nga droga kag mga kontrabando, kag ang operasyon sang mga *drug lord* sa sulod sang bilangguan.

Luwas diri, ginhatagan niya sang malapad nga gahum ang mga retirado kag aktibo nga upisyal sang AFP tubtob sa lebel dibisyon sa NTF-ELCAC. Nagasampaw ang mga ini sa mga lokal nga gubyrno kag konseho tubtob lebel barangay. Ginhatagan niya ang mga ini sang 16.4 bilyong pondo nga *pork* sa idalum sang Barangay Development Program.

Ginbuhusan man ni Duterte sang daku nga pondo ang mga peke nga pagpasurender kag kon anu-ano nga “programa pangkauswagan” sang AFP. Lapnagon ang korapsyon sa pondo sang mga ordinaryong suldado kag paramilitar, kikkak sa mga kontrata sa pagbakal sang armas kag kagamitan militar, suhol halin sa negosyo sang iligal nga droga kag ismagling kag iban pa.

Ginbusog ni Duterte ang AFP kag PNP agud makuha ang ila katampad. Gindugangan niya ang minimum nga sangkatlo tubtob doble ang kantidad sang sweldo halin sa ordinaryong suldado tubtob mga heneral. Gingrasyahan niya sila sang salalakot nga mga padya kag benepisyo nga wala ginahatag sa

Akusaron!

iban nga empleyado sang gubyerno. Maluwas sa alawans para sa pagkaon, bayu, balay, may separado pa nga bayad sa pag-entra sa operasyon, pagpasakup sa armadong inaway kag iban pa. Mas mataas ang ila napauli nga sweldo bangud wala sila nagahulog sang kontribusyon para sa pensyon kag ginapakarga sa pondo pangpubliko.

Labi nga nagsagsag sa idalom ni Duterte ang daan nga sistemang padrino sa promosyon sang mga ranggo. May 190 heneral subong ang AFP kag nagresulta sang bangian nga tumbasan nga isa ka heneral kada 752 tinawo. Istandard ang isa ka heneral para sa kada 1,000 tinawo. Kumparar sa ordinaryo nga mga suldado kag tinawo, ginahatagan man sang dugang nga alawans ang mga upisyal halin 7,000 para sa mga kapitan tubtob 35,000 kada bulan sa pinakamataas nga ranggong heneral. Mahimo man mag-abot sa 100,000 kada bulan ang padya para sa kon anu-ano nga medalya.

Ginbusog ni Duterte sa kwarta ang iya armado nga mga tinawo para makaengganyo sang madamo nga rekrut sa pagpadaku sang iya armi. Ginpadaku niya halin 347,000 sang 2016 ang numero sang mga suldado kag iban pang tinawo pangseguridad sang estado, pakadto mas o menos 400,000. Masobra 80% sang kabilugan nga kusog sang AFP ang nagatum-ok sa pag-away sa Bagong Hukbong Bayan. Target man ni Duterte nga padakuon tubtob 79,000 ang CAFGU halin 56,000 sang 2015.

Gindabukan man ni Duterte ang pagsalimuang sa pulbura sang militar kag ginbaklan sila sang dugang nga mga armas, *jet fighter* kag iban pang kasangkapan militar. Nagapan-guna ang US sa mga nagasuplay sang mga ini. Kadungan sini, ginhatagan-dalan ni Duterte ang pagtinguha sang China nga may mabaskog nga impluwensya sa mga upisyal sang AFP.

	2016	2018	2020
Private/PO1	14,843	29,668	29,668
Teacher 1	19,218	22,216	22,216
Nurse 1	19,218	20,754- 22,829	30,531- 33,279*

* base sa desisyon sang Korte Suprema

Sa idalom ni Duterte, madasig nga nagtaas ang sweldo sang mga suldado kag pulis kag pila ka tuig nga ginpabayaang nga mauhi ang sweldo sang mga tisser kag nars. Nagtaas lang ang sweldo sang mga nars paghatapos ang mabaskog nga panawagan labina sa atubang sang pandemya.

8. Korapsyon kag kagarukan

GIN-abuso ni Duterte ang iya gahum para makuripon ang binilyon nga pondo sang banwa kag pungan ang imbestigayon sa manggad sang iya pamilya.

Baliskad sa layi, wala niya ginapubliko ang iya Statement of Assets, Liabilities and Networth o SALN umpisa 2018. Sa iya SALN sang 2016, natukiban nga nagtaas sang ₱3 milyon ang iya manggad sa sulod lang sang anum ka bulan. Nagbalibad siya nga magpa-imbetiga sa akusasyon nga wala niya gindeklarar sa SALN sang 2014 ang ₱211 milyon nga nakadeposito sa bangko sa ngalan nila kag anak nga si Sara. Subong man, ginbalabagan niya ang pag-imbetiga sa ₱2.2 bilyong mga transaksyon sa bangko sang 2006-2015 sang iya *live-in* partner nga si Honeylet Avanceña.

Sang 2020, dalayon nga ginbalabagan sang gintalana niya nga Ombudsman nga si Samuel Martires ang pagsapubliko sang mga SALN luwas kon awtorisado o ginmandu sang korte. Gin-untat man sang ahensya ang mga “lifestyle check” o ang paghibalo sa lebel sang pagpangabuhi sang mga pangpubliko nga upisyal.

Numero uno nga maluho sa pagpangabuhi si Duterte. Ginagamit niya nga personal nga eroplano ang G280 Gulfstream jet, nga ginbakal sa balor nga ₱2 bilyon sang 2019 sa tabon sang “modernisasyon” sang AFP.

Personal niya nga uyat ang daku nga pondo nga wala ginnaakawnt. Halin ₱250 milyon sang 2016, nagtaas sang siyam ka beses pakadto ₱2.25 bilyon ang sikreto nga badyet (pondo pang-intelligence kag *discretionary*) sang Office of the President sining 2021.

Personal man niya nga gin-uyatan ang ₱587 bilyong pondo sa ngalan sang pagsabat sa pandemya. Daku nga bahin sang pondo nga ini (Bayanihan 1 kag 2), nga nakahigot sa kapritso ni Duterte, wala na ginpanagtag.

Ginsulod ni Duterte ang kwestyunable nga mga kontrata sa pautang sa China, lakip ang sa Chico River kag Kaliwa Dam. Ginapatihan nga ginpanginpuslan mismo ni Duterte, sang iya

Akusaron!

pamilya, mga sulugon kag upisyal ang mga kikkak sa mga kontrata sang gubyrno (pareho sa ginbaton nga suhol ni Gloria Arroyo sadto sa Chinese nga kumpanyang ZTE). Balita nga nakatago sa mga bangko sa China ang pondo nga ginkawat ni Duterte. Ginapaburan sa mga kontrata sang gubyrno ang mga daku nga kumprador nga nagahatag kay Duterte (pareho kay Enrique Razon) kag nagserbi nga *dummy* (pareho ni Dennis Uy).

Indi matakos ang ginakuripon sa pagpalusot sang tone-tonelada nga iligal nga droga kag trilyun-trilyon nga mahigko nga kwarta sang mga internasyunal nga sindikato kriminal.

Lunsay lusot sa imbestigasyon kag silot ang nabuko nga mga garuk nga upisyal ni Duterte. Lakip sa ila si Nicanor Faeldon, Vitaliano Aguirre, Jr. (nga nadalahig sa ₱40-bilyon nga “pastillas scam” nga iligal nga pagsulod sang mga Chinese), kag Francisco Duque III (nga kahimbon sang mga upisyal sa nadulaan nga pila ka bilyong piso nga pondo sang PhilHealth kag mga kwestyunable nga ginbakal nga kagamitan sa panahon sang pandemya). Ang pila nga malapit sa iya nga ginpahalin sa pwesto ginsaylo lang sa iban nga pusisyon.

Pagpanuhol kag paggamit
sang mga personal nga kuneksyon

- 86%** may pagtan-aw nga daku nga problema sa gubyrno ang korapsyon
 - 19%** ang naghatag sang suhol kabaylo sang serbisyo pangpubliko*
 - 22%** naggamit sang personal nga kuneksyon para sa mga serbisyo pangpubliko*
 - 28%** ang nag-ako nga naghatag sang suhol kabaylo sang boto
- *sakop ang nagligad nga 12 bulan

Ginkuhaan: Global Corruption Barometer - Asia 2020

Sa listahan sang Transparency International sang mga pungsod nga “bukas” kag indi korap, nahulog sang 14 andana ang ranggo sang Pilipinas halin 2016. Ginhatagan sang pung-

Akusaron!

sod sang grado nga 34/100 (45/100 ang abereyds nga grado sa Southeast Asia). Wala sang kredibilidad ang kampanya kontra-korapsyon ni Duterte nga nagatarget lang sa mga upisyal nga gintalana sang nauna nga mga rehimen kag nang-ipit sa iban nga indi magsunod sa iya mandu.

9. Pagbasura sa sugilanon pangkalinungan, *red-tagging* kag *terrorist-labeling*

UNILATERAL nga gintapos ni Duterte ang sugilanon pangkalinungan sa tunga sang National Democratic Front of the Philippines (NDFP) kag Gubyerno sang Republika sang Pilipinas kag ginlapas ang nauna nga mga kasug-tanan sini. Kadungan sini, ginbwelo niya ang *terror-labeling* kag *red-tagging* sa mga sektor, organisasyon kag indibidwal nga nangin lunsaran sang madamuan nga pagpatay, pagpang-aresto kag intimidasyon.

Mga ginpatay nga konsultant sang NDFP sa sugilanon pangkalinungan

Randy Malayao (Enero 20, 2019);

Julius Giron (Marso 13, 2020);

Randall Echanis (Agosto 10, 2020);

Eugenia Magpantay at

Agaton Topacio (Nobyembre 25, 2020);

Antonio Cabanatan (Disyembre 2020);

Reynaldo Bocala (Mayo 28, 2021)

Rustico Tan (Mayo 28, 2021)

Ara sa ikalima nga round ang por-mal nga negosasyon sang ipagwa ni Duterte ang Proclamation 347 sang 2017 nga dalayon nga nagtapos sa sugilanon. Antes sini, tuso niya nga ginlapas ang halos anom ka bulan nga untat-lupok. Traidor niya nga gin-mandu ang pagdakop kag paglikida sa mga konsultant sang NDFP, la-pas sa Joint Agreement on Safety and Immunity Guarantees nga naga-garantiya sa kaluwasan sang mga in-dibidwal nga imbolbado sa sugilanon. Halin 2018, indi magnubo sa walo konsultant kag tinawo sang NDFP ang brutal nga ginpatay kag anom ang ginpakulong ni Duterte. Sang Disyembre 10, 2020, wala sang inugbato man nga ginpatay sang mga tinawo sang rehi-men ang tagapamaba sang NDF-Mindanao nga si Alvin Luque nga nagapaayo sa balatian sadto sa Tandag City.

Sang Pebrero 2018, ginpasakaan sang rehimen ni Duterte sang kaso nga *proscription* sa Manila Regional Trial Court ang masobra 649 indibidwal para kabigon sila nga mga “terorista”. Upod sa mga ginkasuhan ang mga konsultant sang NDFP, isa ka daan nga kongresista, mga ordinaryo nga aktibista kag isa ka upisyal sang United Nations. (Ginkuha sa listahan ang 641

Akusaron!

ngalan sang Enero 2019 bangud sa mahina ang kaso.) Kadu-
ngan sini, gingamit ni Duterte ang mga korte para magpaggwa
sang mga depektibo nga *search warrant* para sudlon kag tam-
nan sang mga ebidensya ang mga balay kag upisina sang mga
aktibista kag nagabato nga pumuluyo kag pasakaan sila sang
himu-himo nga mga kaso kriminal.

Ginpagwa ni Duterte ang Memorandum 32 sang Nobyem-
bre 2018 para magdugang sang mga batalyon sang suldado
kag pulis sa Negros, Eastern Visayas kag Bicol. Pag-abot
sang Disyembre, ginpagwa na niya ang Executive Order 70
para ipwesto ang kuno “whole-of-nation approach” sa “kontra-
insurhensya” kag tukuron ang National Task Force to End
Local Communist Armed Conflict (NTF-ELCAC). Gintawuhan
niya ang *task force* sang mga retiradong heneral kag ginsam-
paw sa mga ahensya sang gubyerno—lapas sa prinsipyo sang
pagpangibabaw sang sibilyan nga burukrasya sa militar.

Gamit ang pangpubliko nga pondo, nanguna ang NTF-
ELCAC sa mga kampanya nga pangsamad indi lang sa mga ak-
tibista, kundi pati sa ordinaryong pumuluyo, mga institusyon
kag kontra ni Duterte sa pulitika. Indi magnubo sa anom ka
petisyon ang napasaka sa upisina sang Ombudsman batuk sa
mga upisyal kag tagapamaba sini.

Sa tunga sang pandemya sang Hulyo 2020, ginlusot ni Du-
terte ang Anti-Terror Law nga nagalapas sa unibersal nga mga
kinamatarung sa *due process*, pareho nga proteksyon sa idalom
sang layi, hilway nga pagtipon, kahilwayan sa pagpahayag kag
hilway nga pamahayag. Ginbista sa Korte Suprema halin Pe-
brero tubtob Mayo subong nga tuig ang 37 petisyon para dulaan
sang gahum ini.

Bisan padayon pa ang mga petisyon batuk sa ATL, gin-
pagwa sang Anti-Terrorism Council nga gintukod sa idalom
sini ang Resolution No. 12 sang Disyembre 2020 para liwat nga
ideklarar ang PKP kag BHB bilang mga “terorista nga organ-
isasyon.” Ginsundan ini sang Resolution No. 17 sang Abril 21
nga nagtalana sa 19 indibidwal nga mga myembro kuno sang
Komite Sentral bilang mga “terorista” kag imandu ang pag-
freeze sang ila nga mga propyedad kag pondo.

10. Henosidyo batuk sa pumuluyong Moro

KRIMEN sang henosidyo ang ginmandu ni Duterte nga lima ka bulan nga pagpamomba sa Marawi City sang Mayo 23 tubtob Oktubre 23, 2017 sa tabon sang “gera kontra-terorismo”. Pila ka pulo ka libo nga residenteng Moro ang ginpalayas para sa katuyuan nga agawon ang ila duta. Suno sa United Nations Office on Genocide and the Responsibility to Protect, ang henosidyo krimen nga ginhungod kag sistematiko nga pagguba sa isa ka kaliwat, grupo pangpulitika, kag/o pangkultura.

Espesyal sa mga Moro ang Marawi City bangud ini ang isahanon nga Islamikong syudad sa bilog nga Pilipinas kag sentro sang ila kultura kag negosyo sa sadto Autonomous Region in Muslim Mindanao. Malinong nga nagapuyo diri ang 210,000 residente nga kadam-an mga Maranao (o Meranaw). Ginsalakay ini sang mga pwersa sang AFP sang Mayo 23, 2017 pagkatapos maglupok ang inaway sa tunga sini kag sang grupong Maute nga ginatawag sini nga terorista kag ginapagwa nga kabahin sang internasyunal nga network sang Islamic State.

Kadungan sang pagmandu sang pagpanalakay, ginpapaog ni Duterte ang layi militar kag ginsuspendir ang *writ of habeas corpus* sa bilog nga Mindanao. Ginhatagan-dalan man niya ang paglunsar sang “Operation Pacific Eagle-Philippines”, nga nagapahanugot sa permanente nga presensya sang mga suldado nga Amerikano sa pungsod nga wala sang tratado.

Sa upisyal nga report, 370 pumuluyo ang napatay lakip ang mga kababainhan kag menor de edad kag masobra 3,000 ang nadula. Subong man, may mga report nga nagasiling masobra 1,000 ang mga napatay nga sibilyan dulot pangunahon sang pagpamomba sang AFP sa mga lugar nga ginapuy-an. Ara sa 300,000 residente sang Marawi kag mga banwa sa palibot sini ang napilitan nga magbakwit sa una nga mga adlaw sang pagpamomba.

Pila ka libo katawo ang nagpabilin pa sa syudad sang pila ka semana o pila ka bulan. Nakulong sila sa ginatawag nga

Akusaron!

“Ground Zero” kag sa palibot sini bangud sa padayon ang paghulog sang mga bomba sang mga *jet fighter* kag pagpanganyon sang mga *mortar* kag *howitzer* sang AFP sa syudad.

Madamo nga sibilyan ang nangin hostage o naipit sa magtimbang nga bahin. Sa imbestigasyon sang Amnesty International sang 2017, madamo sang kaso nga ang mga nakapalagyo sa kamot sang grupong Maute gindakup kag nag-agi sang tortyur sa kamot sang mga suldado kag pulis sa suspetsa nga sila “mga kaaway sang estado”. Ini bisan ginapakita nila ang ila mga *identification card* bilang pamatuod nga sila mga sibilyan.

Apat ka tuig makaligad ang “Marawi Siege”, wala pa gihapon maangkon ang hustisya sang mga Moro. Wala gihapon makabalik sa syudad ang kadam-an sa nagapuyo nga 27,000 pamilya sang 11,000 nga kabalayan nga ginpulbos sang pagpamomba sang AFP. Nagapabilin gihapon ang daku nga mayorya nga magdasok sa mga sentro sang ebakwasyon o “tent city”. Masobra 200 pa lang sa halos 20,000 pamilya ang nakabalik sa tatlo nga pinakaguba nga barangay. Ang mayorya nagapuyo gihapon sa Boganga Transitory Sites, kag madamo pa ang nagalapta sa Baloi kag Rogongon, Iligan City, Poona Bayabao kag Piagapo sa Lanao del Sur, kag sa iban pang mga lugar. Ang iban nagadayon na lang sa ila mga himata o nagarenta sang balay sa nagkalainlain nga bahin sang pungsod.

Sining Hulyo 10 lang, ginreklamo sang isa sa mga tag-iya sang duta sa “Ground Zero” nga ginlaksam sang gubyrno ang ila duta. Suno sa isa ka abugado kag residente sang Marawi, indi na sila makabalik sa apat nga barangay bangud gintalana na ang mga ini sang National Housing Authority kag sang lokal nga gubyrno sang Marawi sa mga proyekto nga imprastruktura pareho sang museo kag iban pang “pangpatahum” nga proyekto sang “Islamic city”. Sakup sini ang 16 ektarya sa mga barangay sang Datu sa Dansalan, Dansalan, Sabala Amanao kag Datu Naga.

Samtang, ginaokupar subong sang mga pwersa sang AFP kag militar sang US ang sagrado nga syudad. Sang Enero 2018, ginpalapad pa sa 10 ektarya ang Camp Ranao Military Reservation (ginatawag sadto nga Camp Kiethly sang kolonyalistang US) para indi na kuno makabalik pa ang mga ekstremistang grupo.

Akusaron kag silutan si Duterte

SOLO ang pagtapos sa tiranikong pagginahum ni Duterte kag pag-imbestigar kag pagsilut sa iya mga krimen ang makahatag-hustisya sa minilyon nga biktima sa lima ka tuig niya nga pagpangalagad.

Indi dapat patawaron o palampason ang sapat nga si Duterte. Kinahanglan nga iduso ang pagbista kag pagsilut sa iya sa internasyunal nga korte kag sa lokal nga mga korte sa tion nga matapos ang iya pagpangalagad. Kinahanglan siguruhon nga indi makapabilin sa poder nga pat-ud nga magprotektar sa iya sa tanan nga klase sang prosekusyon.

Ang paghari-hari sang tiraniko nga rehimeng US-Duterte ang pinakamaathag nga tanda sang pagpanalupsop-satul-an nga pagkagaruk sang sistemang malakolonyal kag malapyudal sa Pilipinas. Ang paghimakas para tapuson ang paghari ni Duterte kabahin sang pagsulong sang pungsodnon-demokratikong rebolusyon para tapuson ang pagpamigos kag pagpanghimulos sa pumuluyo nga Pilipino sang imperyalismo, pyudalismo kag burukrata kapitalismo.

Nakahanda ang rebolusyonaryong hublag nga himuon ang tanan agud maagum sang pumuluyo ang handum nga kahilwayan halin sa tiraniya ni Duterte kag sukton siya sa tanan nga kasal-anan sa banwa. Pagagamiton sang mga rebolusyonaryong pwersa ang inisyatiba agud ipatuman ang kinahanglanon nga kasuhan, bistahon kag silutan ang sapat kag manugpatay-tawo nga si Duterte kag tanan niya nga mga kahimbon sa korte sang pumuluyo sang demokratikong guberno sang banwa.